

מבוא לתרבות קלאסית, יוון: תמסיר לשיעור 2 תשפ"ב

1. ביצוע בעל פה, עם משקל (פניה למוזה, באילידה (א) ובאודיסיאה (ב))

א

Μηνιν ἄειδε, θεά, Πηληιάδεω Ἀχιλῆος
Οὐλομένην ἣ μῦρ' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε

שירי בת האלים, חרון אף אכילס בן פלס
אף האבדון, שהמיט מתלאות בלי-קץ על-אכאיים

ב

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πόλλα
Πλάγχθη ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσεν

כני לי, מוזה, הגבר זה רב הניסיון שנדד
הרבה מאד אחר הרסו את טרויה הקריה הקדושה

2. ג' צ' אודיסיאה שיר שמיני (חלק א')

- 1 – תיאור השחר שורה 1: 'אאוס ילידת הבוקר, ורדת האצבעות, אך תופע'
- 2 – אפיתטים של אודיסס בשורה 3: 'הגבר המחריב ערים', ANER PTOLIPORTHOS
- 3 – תיאור XENIA, הכנסת אורחים שורה 32 ואילך: 'יען לא היה מעולם, מאלה שנכנסו לביתי, איש שיתמהמה בצער וימרר שאשלחנו'
- 4 – המשתה שורה 38: 'שובו ורדו, וערכו המשתה, מהרו לעשותו' – אולי האזכור הראשון למשתה,
- 5 – המעמד של המשורר הפרפורמר העיוור, AOIDOS. בשורה 62 ואילך:
'שב גם הכרוז והולך אתו המשורר נעים, יקר למוזה מרבים, חננתו גם טובה גם רעה אור עיניו לקחה ממנו, ותתן-לו זמרה מנעימה.'
- 6 – היין בהקשר המעמד בשורה 70: 'וספל היין לו הגיש וישתה לו כאות נפשו'
- 7 – אוכל ושתייה קודם, ואז המוזה המעוררת משורר לספר על מעשי גבורה ותהילת גיבורים. שורה 73:
'ואחרי אכלם ושיתותם, ותאוות רעבונם נמלאה עוררה המוזה המשורר להרנין אנשים גיבורים.'
- 8 – הסיפור הראשון: סיפור על ריב. שורה 75:
'בחר לו שירה שעלתה תהלתה עד גבהי שמים, ספור המדנים וריב אכילס בן פלס ואודיסס איך התקוטטו השנים על זבח האלים הגדול בדברי זעף ואון לשמחת לב-אגממנון...'
- 9 – הסגולה הנעלה, ARETE, באה בנצחונות ספורט במקום בלוחמה. כך שורות 98-103:
'עתה נצא נתחרה במשחק בני הגיבורים משחק ומשחק, למען יספר הנכרי לידידיו בשובו לביתו, עד כמה עלינו על יתר העמים במלחמות אגרוף, בהתגוששות, בקפיצה, ובריצת רגלים.'

3. חילופי עלבונות שיר שמיני שורות 158 ואילך

א.

8.158: ענה לו אברילוס ובלעגי מעוג ידבר: אכן ואכן הנכרי, אין דמותך דמות גבר יודע משחקי גבורה הרבים... דמותך כאחד העוברים בספינות מרבות ספסלים, ראש ליורדי הים, אנשים העושים פרקמטיה, לבם אל נטל סחרותם, ועינם צופיה למרכלת, לבצע-מעשקות יערגו, ואינך דומה לאתלט"

ב. תגובת אודיסאוס, שיר 8, שורות 165 ואילך:

זעומות השקיף אודיסס האיש רב המזמות "הן לא היטבת לדבר, ולגבר עז פנים דמית, הן בני אדם לא כלם זוכים לכל מתנות האלים, מתנות-החן, יפי מראה, ובינה ואמרי השפר. יש אשר דלה גזרתו, גבר ללא מראה ולא הדר, אפס האלים

עוטררים החן למדברותיו, ישישו גברים, כי ישא אמרותיו בתבונה ורוח אמיצה...יען, הכאבת את לבי בדברייך, לעוררני באמר" דבר ויקם ועליו אדרתו, ויתפוס הדיסקוס

4. לקח בקודים של אירוח (XENIA) אודיסיאה שיר 8 שורה 210 ואילך:
'אורחו אני, ומי נלחם את מי שהכניסו לביתו? בער לא יבין את זאת, וגבר לא יצלה כן יעש. לערוך תחרות עם בעל הבית מכניסו אל ביתו בארץ נכריה, וביען את נפשו יחסיר מטובה!'

5. התחרות באלים משולה להיבריסי. אודיסיאה, שיר 8 שורה 225 ואילך:
'אולם אין נפשי להתחרות בבני הגיבורים מקדם, גם בהרקלס הגיבור, גם באבריט איש איכליה, אשר התחרו בקשט בבני האלמוות גם במו. לכן מת פתאום אבריט האדיר, לא האריך ימים בביתו, לא הזקין, כי פויבוס אפולון נגפו, אנף בו מאוד כי קראהו להתחרות ביריה בקשט!'

6. סיפור שני מאת דמודוקוס: ארס ואפרודיטה. אודיסיאה, שיר 8 שורות 265 ואילך:
העיר הלז את כנורו בשירה ערבה על אודות אהבת ארס האל ואפרודיטה עדוית הכלילים איך התיחדו הם לראשונה בהיכל הפיסטוס אך בהחבא. והרבה לה אתנן ואשכר, וחללו מטת הפיסטוס המושל ויצועו, ובשרו החרס ...
"באי יונתי, ושכבי נא עמי, נתעלסה באהבים, יען הפיסטוס איננו בביתו, כי הלך לו ודאי ללמנוס אל שבט הסינטיים, הגוי אשר גסות ידבר." ככה דבר וימצא חן בעינייה ותשכב. שכבו במטה, נרדמו, ופתאם אפפום כל כבלי תרמית הפיסטוס החרש האמן המצוין במזמה ואינם יכולים להרים גם יד וגם רגל ולקום..."

7. נ.צ. שיר 8 – סוף הרשימה:
10 – מתח בין התנצחות ספורטיבית להתנצחות מילולית.
11- שילוב דיבור והתרברבות עם ביצוע מהווים אלמנט מרכזי הן במלחמה והן בספורט האפיים.
12 – קודים להכנסת אורחים, שורה 210 ואילך:
'אורחו אני, ומי נלחם את מי שהכניסו לביתו? בער לא יבין את זאת, וגבר לא יצלה כן יעש. לערוך תחרות עם בעל הבית מכניסו אל ביתו בארץ נכריה, וביען את נפשו יחסיר מטובה!'
13 – שורה 225: להתחרות באלים – משול לHYBRIS
'אולם אין נפשי להתחרות בבני הגיבורים מקדם, גם בהרקלס הגיבור, גם באבריט איש איכליה, אשר התחרו בקשט בבני האלמוות גם במו. לכן מת פתאום אבריט האדיר, לא האריך ימים בביתו, לא הזקין, כי פויבוס אפולון נגפו, אנף בו מאוד כי קראהו להתחרות ביריה בקשט!'
14 – 263 ריקוד
15- הסיפור השני על APHRODITE וARRES. שורות 265 ואילך.
16, 17 שוב תמהיל של משחק בכדור והערות "מטה" על XENIA סעיף חילופי מתנות 388 ואילך
18 – הסיפור השלישי דמודוקוס מתבקש על ידי אודיסס לשיר על הסוס הטרויאני

8. תפילה לאפולו מפי כריסס, אבי כריסאיס שנלקחה בשבי על ידי אגממנון. אליאדה שיר 1 שורות 37 ואילך
"שמעה תפלתי, הסוכך בקשת-הכסף על כריסה
שומר את קלה הקדושה ומושל בגבורה בטנדוס
נורא בסמנתי, אם-פעם ספנתי לך היכל חמדה
אם הקרבתי לך פעם עולה שוקים דשנות
שוקי פרים ועזים, נא-מלא כיום שאלתי:
נקם בחציך את-נקמת דמעני מבני הדנאים"
ככה התפלל לאל, ויעתר לו פויבוס אפולון.
ירד מרמות אולימפוס ובלבו חמתו נתכת,
קשתו על כתפו ואשפתו הסגורה על-כל-עבריה.
צלצלו חציו על-כתפו בצעדו בחרון אפו
הלך, והיה מראהו כמראה ליל-הצלמות.

ישב מנגד לספינות ואת-חצו ירה במחנה;
צלצול בלהות התמלט מקשת הכסף הדרוכה.
תחלה הכה בפרדים, בכלבים מהירי רגלים,
אחר נגף גם אותם בחצו, חץ טעון צער;
פגע בהם, ולא-כבו השרפות ששרפו למתים.
תשעה ימים התעופפו חצי אלה במחנה.

9. **אגממון דורש תשורה GERAS. איליאדה שיר 1 שורה 118**
"אולם חושו וברו לי תשורה אחרת ולא אחסר / לבדי מכל הארגאים במשאת"

10. **אגממון דורש שוויון תנאים לאלה של אכילס. איליאדה 1, שורות 4-133:**
"אולי רצית, כי אתה יהי לך אשכר – ואנכי/ נפשי תחסר, גם תפקד, כי אשלח מפני הנערה?"

11. **אכילס משיב בתחכום. איליאדה שיר 1, שורות 161-167.**

יתר על כן עוד תאים, כי בעצמך תגזל אשכרי,
עליו הרבה עמלתי, ומתנו לי בני-האכיים.
לעולם אין אשכר לי נתן שיערך לאשכרך, בהחריב
חיל האכיים מצודה רבת-עם בארץ הטרויים.
אולם בתשואות הקרב אזרועי שלי עושה חיל
יתר מכל, אך כבוא עת לחלק השלל, חלקך, חלקך
עולה ועולה על חלקי

12. **... ואגממון אלים ומחוספס באיומיו, למשל שורות 6-185:**
[אולם בך אני מתרה]... בעצמי אבוא אהלך, למען תוכח ותדע / כמה עצמתי ממך'

13. **עצת אתנה לאכילס 'להרוג במילים'. איליאדה שיר 1, שורות 11-210:**
'חדלה לך מן הריב ואל תשלח ידך לחרב / חרף תחרפנו בדברים קשים, ויהי אשר יהיה'

14. **וכך עושה אכילס, תוך פגיעה בכבודו של אגממון באמצעות מילים בכח ה"לוגוס". שורות 225-246:**

סובא-היין, שעינו עין-כלב ולבו לב-צביה!
אשר לא נועז בנפשו מעולם לצאת עם עמו
לערך מלחמה, להחליץ, לשבת במארב עם טובי
בני האכיים, כי נורא הדבר בעיניך כמות.
יותר טוב בעיניך לגזל אשכרים במחנה
חיל האכיים הגדול מגבר מדבר כנגדך;
מלך אוכל עמו, המושל בעם במי בליעל!
לולא כן כי אז זד פעם אחרונה, בן אטרוס.
אולם זאת לך אגיד ושבועה חמורה נשבעתי
בשרביט המלכים הלז, אשר לא-יוסיף והעלה
עלים ודליות, ...

הנה נשבעתי לך – והיתה זו שבועה חמורה:
עוד יבוא יום, ועל אכילס יתגעגעו בני האכיים
כלם ככלם – ואתה, אף אם תצטער, לא תועיל,
... תרבה תצטער בנפשך, תקצף על עצמך אתה
יען חללת את כבוד הגבור בבני האכיים."
ככה הביע בן פלס, וישלך לארץ השרביט,

עשוי מסמרות זב על סביביו, וישב על מקומו

15. עצב אכילס על מות ידיד נפשו פטרוקלוס, איליאדה שיר 18 שורות 18 ואילך:

"אוי לי, בן פלס הגבור, הכונה לשמוע בשורה
אשר הבאתי כי רעה, ולואי לא היתה נהיתה!
נפל פטרוקלוס, וסביב לחלל הערם גלחמים
יען כי הקטור הנהדר נשא מעליו את כליו"

16. המספר מתאר את האבל של אכילס על פי מחותיו. איליאדה, שויר 18, שורות 23 ואילך:

חפן בידיו בשתים האבק המפחם, ואפר
זרק על ראשו וישחת את הדרת פניו הנאויים.
כסה האפר השחור כתנת הנקטר זו עליו.
נפל באבק לארץ ומלא כל קומתו השתטה,
שכב ותלש בידיו את מחלפות ראשו הנאוה

**17. המוסדות של תרבות ישוב סכסוכים דרך הלוגוס טומנים גם אלמנט פולחני, כפי שמתועד בשורה 503-504:
"בתווד, בגורן הקודש, ישבים זקני העיר על גבי אבנים מהקצעות"**

18. שורות מתוך "מגל אכילס" בספר 18 המובאות ב-EKPHRASIS

תיאור תנועה 494 מחולות מחניים, 506 יקומו לסירוגים
תיאור קול 495 קולות כינור וחלילים מריעים, 571 ויתר הקהל מכרכרים שירה בקולות של שמחה
ותרועה
עם תיאור דיבור, ממש כמו קרטון, בדיבור ישיר: 498: זה נשבע לפני העדה לאמור "..."
עם תיאור מחשבות 526: אשר לא פיללו תככים
ותיאור צלילי מוסיקה: 526: משעשעים נפשם בחליל, 569-572.